

Я.Я.Іваноу
(Мінск)

НАЦЫЯНАЛЬНА-КУЛЬТУРНАЯ СЕМАНТЫКА
БЕЛАРУСКАЙ МОУНАЙ АФАРЫСТЫКІ
(ЛІНГВАКРАЯЗНАУЧЫ АСПЕКТ)

0. Нацыянальна-культурная семантыка беларускай мовы як натуральны і неабходны кампанент яе вывучэння, а таксама выкладання ва умовах блізкароднаснага білінгвізму (і як замежнай).

I. Беларуская моуная афарыстыка як лінгвакультурны феномен.

I.1. Дзеіцца агульная дэфініцыя паняцця "афарызм" як своеасаблівага прадукту і спосабу мауленчымсліцельнай дзейнасці.

I.2. З функцыянальна-камунікатыўнага пункту гледжання ўсе афарызмы дыферэнцыруюцца на мауленчыя творы і прэцэдэнтныя тэксты.

I.3. Афарызм разглядаецца як адзінка маулення і элемент мовы (вядомасць афарызма усім носьбітам мовы супрацьпастаўляецца індыўідуальнаму характару яго узнавуляльнасці як прэцэдэнтнага тэксту).

I.4. Агульнаужывальныя ў мауленні афарызмы вызначаюцца як моуныя адзінкі, ізаморфныя па структуры і спосабах функцыянавання лексічным і фразеалагічным адзінкам мовы (моуная афарыстыка класіфікуецца як сістэма ва узроўневай іерархіі мовы).

I.5. Паводле сваіх функцыянальна-генетычных асаблівасцей моуныя афарызмы падзяляюцца на прыказкі, прымаўкі і крыла-

тыя выразы (зауважаецца, што апошнія адпаведна сваёй структуры належаць як афарыстычнаму, так і фразеалагічнаму складу мовы).

1.6. Моўныя афарызмы разглядаюцца як лінгвакультурны феномен, звяртаецца увага на здольнасць прыказак, прымавак і крылатых выразу акумуляваць пэўную культуралагічную інфармацыю (і у дыяхраніі, і у сінхраніі іх бачання).

1.7. Аналізуецца лінгвакультурная спецыфіка беларускай моўнай афарыстыкі народнага і літаратурнага паходжання і ужывання.

2. Нацыянальна-культурная семантыка беларускай моўнай афарыстыкі як аб'екта лінгвакраязнаўства.

2.1. Разглядаецца нацыянальна-культурная семантыка беларускай моўнай афарыстыкі як аднаго з адметных у гэтым сэнсе узроўняў мовы, дзе яе кумуляцыйная функцыя эксплікуецца двуплава.

2.1.1. Уласна беларускія прыказкі, прымаўкі і крылатыя выразы як моўныя адзінкі і маўленчыя тэксты непасрэдна ўяўляюць сабой нацыянальна-культурны кампанент беларускай мовы.

2.1.2. Моўныя афарызмы адлюстроўваюць нацыянальна-культурную спецыфіку мовы таксама паводле свайго лексічнага і граматычнага складу.

2.2. Размяжоўваюцца намінацыйная і ненамінацыйная семантыкі моўнага афарызма ("тыповая сітуацыя", "прататып", "афарыстычны фон" і інш.), дзе апошняя тлумачыцца адносна інфармацыі аб мэтах, умовах і часе узнікнення афарызма, яго генетычнай прыналежнасці, кагнітыўнай ці эмпірычнай скіраванасці яго зместу і г.д.

2.3. Аналізуецца нацыянальна-культурны патэнцыял беларускай моўнай афарыстыкі народнага ці літаратурнага паходжання і функцыянавання.

2.3.1. Зауважаецца, што сярод найбольш ужывальных беларускіх прыказак і прымавак пераважаюць тыя, якія адлюстроўваюць нацыянальную культуру больш у плане свайго зместу (тое ж у плане выражання назіраецца для ўстарэлай ці дыялектнай моўнай афарыстыкі).

2.3.2. Адзначаецца адносна невялікая колькасць беларускіх крылатых выразу, якія маюць статус непасрэднага феномена нацыянальнай культуры.

2.4. Станоуча ацэньваецца лінгвакраязнаўчая каштоўнасць беларускай моўнай афарыстыкі.

3. Удакладненне паняцця "лінгвакраязнаўства" як аднаго з аспектаў вывучэння нацыянальна-культурнай семантыкі мовы і яго лінгвадыдактычных функцый, вызначэнне актуальных задач і перспекты лінгвакраязнаўчага апісання беларускай моўнай афарыстыкі.

4. Абгрунтаванне неабходнасці абатульнення навуных дасягненняў беларускага мовазнаўства ў апісанні нацыянальна-культурнай семантыкі беларускай моўнай афарыстыкі (перш за усё народнай) і далейшага яе вывучэння (на матэрыяле афарыстычных адзінак літаратурнага і культурна-гістарычнага паходжання) у лінгвакраязнаўчым "Слоўніку беларускіх прыказак, прымавак і крылатых выразаў" і вызначэнне прынцыпаў яго складання, а таксама лінгвадыдактычных асаблівасцей як навучальнага дапаможніка па сучаснай беларускай мове з улікам спецыфікі блізкароднаснага білінгвізму.